

Ny Bokin'i Joela sy ny Fiangonana Advantista Mitandrana ny Andro Fahafito Laodiseana - Laharana Fahatelo Ambin'ny Folo

Jeff Pippenger
2025-12-18

Angka Telo Ambin'ny Folo

Isika amin'izao fotoana izao dia miresaka ny tandindona ara-paminaniana momba ny 1863. Nampifantoka ny saintsika tamin'i Kadesy ara-Baiboly isika ho tandindon'ny fikomian'ny Isiraely fahiny nanohitra ny “fitsaharana,” izay nahatonga ny fahafatesany nandritra ny fe-potoana iray izay nifarana tao Kadesy; araka izany dia mampiseho ny fandavana ireo “lalana fahiny” ao amin'i Jeremia izany tamin'ny 1863, fony nolavina ny “impito” ao amin'ny Levitikosy fahenina amby roapolo.

Tamin'ny fikatsahana ny fahazavana mifandray amin'i Kadesy sy 1863, dia namantatra ireo fitsapana folo izay tonga hatrany Kadesy isika. Efa nofaritantsika ho ny fitsapana ny mana ireo fitsapana telo voalohany. Ireo dingana telo ireo dia azo aseho ho fahagagana na fitsapana, ary ny fitsaharan'ny Sabata, izay fitsaharana voalohany amin'ireo fitsapana folo, dia mifanandrify amin'ny fitsapana fahafolo, izay faritan'i Paoly amin'ny fomba mazava tokoa ao amin'ny Hebreo ho ny “fitsaharana.” Ireo fitsapana folo ireo dia manana fitsaharana alpha sy fitsaharana omega.

Tsy zava-dehibe ny fomba tian'ny mpianatra ny faminaniana hamaritana ilay hoe “fitsaharana” izay nolavin'ny Hebreo tany Kadesa—fa ara-paminaniana, ny “fitsaharana” rehetra, (andalana manaraka andalana), dia manondro “ny fitsaharana sy ny famelombelomana” izay orana fara. Kadesa dia tandindona lehibe indrindra amin'ny fandavana ny hafatry ny orana fara ary koa ny fanandramana ny orana fara, satria ny fanisiana tombo-kase izay tanterahina amin'ireo iray hetsy sy efatra arivo amby efatra alina any Kadesa dia fiorenana ao amin'ny fahamarinana, na ara-tsaina izany na ara-panahy.

“Raha vantany vao voaisy tombo-kase eo amin'ny handriny ny vahoakan'Andriamanitra—tsy tombo-kase na marika hita maso akory izany, fa fiorenana ao amin'ny fahamarinana, na ara-tsaina na ara-panahy, ka tsy hahazo hohozongozonina izy ireo—raha vantany vao voaisy tombo-kase sy voaomana ho amin'ny fihovitrovitra ny vahoakan'Andriamanitra, dia ho tonga izany. Eny tokoa, efa nanomboka sahady izany; ny fitsaran'Andriamanitra dia efa eo ambonin'ny tany ankehitriny, mba hanome fampitandremana antsika, mba hahafantarantsika izay ho avy.” The Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 4, 1161.

Ny fametrahana “ao amin'ny fahamarinana” “ara-tsaina” dia maneho ny fanekena ny fomba fiasa hoe andalana eo ambonin'ny andalana ho hany fomba nohamasinina tokana amin'ny fandalinana ny Tenin'Andriamanitra. Io fomba tery io dia nohamarinina ho fomba marina tamin'ny Aogositra 1840, rehefa “olona maro no resy lahatra ny amin'ny fahamarinan'ireo foto-kevitra ny fandikana ara-paminaniana noraisin'i Miller sy ireo namany, ary hery manosika mahagaga no nomena ny

hetsika adventa.” Ilay “hery manosika mahagaga” dia maneho ny fisehoan’ny herin’ny Fanahy Masina izay nandefa ny hafatry ny anjely voalohany nanerana izao tontolo izao tamin’ny 1840.

Ireo izay nandray anjara tamin’ily asa nisolo tena ilay “hery manosika mahatalanjona” dia nohamafisin’ny herin’ny Fanahy Masina hanao izany asa izany indrindra. Ny Fanahy Masina dia naneho ny heriny teo amin’ireo izay nanaiky ny fomba masina ihany. Ny Fanahy Masina dia naneho ny heriny tao anatin’ireo izay nanaiky ny fomba masina ihany.

Ny fametrahana ao amin’ny fahamarinana ara-tsaina dia ny fanekena ny fomba fiasa “andalana eo ambonin’ny andalana”, ary ny “fanekena” izany fomba fiasa izany dia aseho amin’ny Laodiseana ho toy ny fanokafana ny varavaran’ny fo mba hidiran’ny Iraka ho an’i Laodisea amin’ny tenan’ny Fanahy Masina. Ny fanekena io fomba fiasa masina io dia mitondra ny herin’ny Fanahy Masina ho ao an-tsain’ireo izay miorim-ponenana ao amin’ny fahamarinana ara-tsaina. Ny fanekena izany fomba fiasa izany dia miteraka toe-panahy ara-panahy izay aseho ho toy ny fampiraisana ny Maha-Andriamanitra amin’ny maha-olombelona. Ny fampiharana ny fomba fiasa ara-Baiboly hoe “andalana eo ambonin’ny andalana”, rehefa afangaro amin’ny finoana, dia aseho ho toy ny fametrahana ao amin’ny fahamarinana ara-tsaina; ary ny fahamarinana (hafatra) izay vokarin’izany fomba fiasa izany dia tsy azo sarahina amin’i Jesosy, Izay Teny. Ny manaiky ny hafatry ny Teniny dia ny manaiky ny Fanahy Masina ho ao an-tsainao. Koa noho izany, ny fametrahana ao amin’ny fahamarinana ara-tsaina dia miteraka ilay fanandramana ara-panahy izay mandray ny tombo-kasen’ny fankatoavan’Andriamanitra.

Kadesa no fitsapana farany ho an’ny Isiraely fahiny. Ireo sokajin’olona roa misotro divay ao amin’ny bokin’i Joela dia sarahina sy avahana amin’ny alalan’ny fandavany na faneken’ny hafatry ny ranonorana farany, izay ambaran’i Joela ho “divay vaovao”, mifanohitra amin’ily divay masirasira sotroin’ily sokajy hafa. Ny “divay vaovao” ao amin’i Joela dia ilay “fitsaharana” ao amin’i Paoly, ao amin’ny Hebreo toko fahatelo sy fahefatra. Izany koa no zavatra lavin’ireo “mpisotro toaka an’i Efraïma” ao amin’i Isaia tsy “hihainoana” — dia ilay “izay nilazany hoe: ‘Ity no fitsaharana izay ahafahanareo mampitsahatra ny reraka; ary ity no famelombelomana’: nefa tsy nety nihaino izy. Fa ny tenin’i Jehovah taminy dia didy anampy didy, didy anampy didy; fitsipika anampy fitsipika, fitsipika anampy fitsipika; kely etỳ, kely ery; mba handehanany, ka hianjerany mihemotra, ary hahavakivaky azy, sy ho voafandrika, ary ho azo.”

Fantatsika fa ny fikomian’ny zanak’omby volamena nataon’i Arona dia maneho ny ‘roa’ amin’ireo fitsapana folo izay mifarana any Kadesy. Ny fizaràna izany fitsapana izany ho fitsapana roa dia mifanaraka amin’ny vanim-potoan’ny fizahan-toetra amin’ny ranonorana aoriana, izay asehon’ny “fitsapana ny sarin’ny bibidia,” dia ilay fitsapana izay mamaritra ny anjaran’ny vahoakan’Andriamanitra. Ny Apokalypsy toko fahatelo ambin’ny folo dia manondro ny ‘fikomiana,’ satria ny isa ‘telo ambin’ny folo’ dia maneho fikomiana.

Manomboka amin’ily bibidia avy ao an-dranomasina, tandindona lehibe indrindra amin’ny fikomiana etỳ ambonin’ny tany, ity toko ity, araka ny amaritan’i Daniela azy ho ilay fahefana miteny teny lehibe manohitra ny Avo Indrindra. Arahin’ny fikomian’ily bibidia avy amin’ny tany, dia i Etazonia, izany fikomiana izany, izay manery izao tontolo izao manontolo hanaraka ny ohatra

navelany amin'ny fikomiana. Ny modely ho an'ny fikomiana fahatelo ao amin'ny toko dia hita ao amin'ny voalohany amin'ireo fikomiana telo, izay aseho amin'ilay bibidia avy ao an-dranomasina, tandindon'ny Vatikana. Ao amin'ny andininy fahairaika ambin'ny folo, i Etazonia dia miteny tahaka ny dragona ka amin'izany dia mamorona sary ho an'ilay bibidia—sarin'ny Vatikana. Manomboka amin'ny andininy faha-roa ambin'ny folo no ho manaraka, i Etazonia dia manery izao tontolo izao hanao toy izany koa. Ny fikomian'i Arona dia manana lafiny roa: maneho ny fikomian'i Etazonia aloha, ary avy eo ny fikomian'izao tontolo izao manontolo rehefa ampiharina ilay sarin'izao tontolo izao an'ny Vatikana.

Ny fikomian'i Arona dia manondro ireo fe-potoana roa tonta, izay aseho ho fanompoan-tsampy raha tsy teo i Mosesy, narahin'ny fanompoan-tsampy raha teo i Mosesy. I Mosesy dia teo am-pandraisana ny Lalàna, ka noho izany dia maneho ny Lalàn'Andriamanitra ho toy ny teboka mampisaraka ao amin'ilay fikomiana. Ny fitsapana asehon'ilay sarin-janak'omby-bibidia volamena nataon'i Arona dia ny fitsapana tamin'ny 1863.

Izany no fizahan-toetra momba ny lalàn'ny Alahady, izay maneho tsipika mampisaraka ny fiainana sy ny fahafatesana. Izany no tsipika mampisaraka ny Tany Nampanantenaina sy ny fahafatesana any an-efitra, ny tsipika mampisaraka ny mariky ny bibidia sy ny tombo-kasen'Andriamanitra, ny tsipika mampisaraka ny anjaran'i Shebna, ilay Laodiseana, sy i Eliakima, ilay Filadelfiana. Ny fizahan-toetra telo voalohany, izay asehon'ny mana, dia manambara an'ohatra ny adihevitra momba ny Sabata na ny Alahady, tahaka izany koa ny fizahan-toetra fahafolo. Ary ny tsipika mampisaraka ao amin'ny fikomian'ny zanak'omby volamenan'i Arona, izay maneho ny fizahan-toetra fahadimy sy fahenina—dia ny lalàn'ny Alahady.

Ny fitsapana fahefatra dia ny rano tao Masa, izay midika hoe “fitsapana”, sy Meriba, izay midika hoe “fanevan'i Jehovah”, ary hita ao amin'ny Eksodosy 17:1–7, izay amaritana azy mivantana ho “fizahan-toetra an'i Jehovah”.

Dia niainga avy tany an-efitr'i Sina, araka ny diany, araka ny didin'i Jehovah, ny fiangonana rehetra tamin'ny zanak'Isiraely, ka nitoby tao Refidima; nefa tsy nisy rano hosotroin'ny olona tao. Dia nifanditra tamin'i Mosesy ny olona ka nanao hoe: Omeo rano hosotroinay izahay. Ary hoy Mosesy taminy: Nahoana no mifanditra amiko ianareo? nahoana no maka fanahy an'i Jehovah ianareo? Ary nangetaheta rano tao ny olona; dia nimonomonona tamin'i Mosesy ny olona ka nanao hoe: Nahoana no nitondra anay niakatra avy tany Egipta ianao, mba hahafaty anay sy ny zanakay ary ny bibinay amin'ny hetaheta?

Ary niantso mafy tamin'i Jehovah i Mosesy ka nanao hoe: Inona no hataoko amin'ity olona ity? fa efa saiky hitora-bato ahy izy.

Ary hoy Jehovah tamin'i Mosesy: Mandrosoa eo alohan'ny vahoaka, ka mitondra miaraka aminao ny sasany amin'ireo loholon'ny Isiraely; ary ny tehinao, izay nikapohanao ny ony, dia ento eny an-tananao, ka mandehana. Indro, Izaho hijoro eo anoloanao any ambonin'ny vatolampy ao Horeba; ary hokapohinao ny vatolampy, dia hivoaka avy aminy ny rano, mba hisotroan'ny vahoaka. Dia nataon'i Mosesy izany teo imason'ny loholon'ny Isiraely.

Ary ny anarany ny tany dia nataony hoe Masa sy Meriba noho ny fifandirana nataon'ny zanak'Israely, ary noho izy ireo naka fanahy an'i Jehovah tamin'ny filazana hoe: Eo amintsika va Jehovah, sa tsia? Eksodosy 17:1–7.

Ny fizahan-toetra asehon'ny “Massah”, sy ny famantarana asehon'ny “Meribah” dia alfa ara-paminaniana izay mihaona amin'ny omega ara-paminaniana rehefa mikapoka ilay Vatolampy iray ihany fanindroany i Mosesy. Midika izany fa ny fahefatra amin'ireo fihantsiana folo dia aseho ao Kadesy, satria ny Kadesy faharoa no toerana ikapohan'i Mosesy ilay Vatolampy ao amin'ny fikomiana. Izany no manondro fa i Kadesy, amin'ny maha-tandindona azy, dia ahitana ny fizahan-toetran'ny rano izay miteraka famantarana.

Ny fitsapana ny rano izay mamoka ny faneva dia ny fitsapana ny hafatry ny ranonorana fara. Ny taona 1863 no toerana izay tokony ho nanandratana ny faneva, nefa indrisy; 1863 dia Kadesy voalohany ihany, ary ny Kadesy faharoa dia amin'ny lalàna Alahady ho avy tsy ho ela. Massah sy Meribah dia maneho ny fitsapana farany ho an'ny iray hetsy sy efatra arivo sy efatra alina mialoha indrindra ny hanandratana azy ho faneva amin'ny lalàna Alahady. Tsy ny fahefan'i Roma, na ny fahefan'ny Jiosy, no nandamina ny fahafatesan'i Kristy. Izany fahefana izany dia efa nekena tao amin'ny filan-kevitra ny Lanitra hatramin'ny andro talohan'ny hazo fijaliana. Nampiasa ny tehinany i Mosesy, dia ilay tehinany nohosoran'Andriamanitra Tenany, mba hamelezana ny Vatolampy— saingy indray mandeha ihany. Io Vatolampy io, araka ny fanambarana avy amin'ny aingam-panahy, dia asehon'ny hafatra tamin'ny 1840 ka hatramin'ny 1844, izay fahamarinana fototra fahiny maneho ny lalan'ny marina. Ao amin'ny fitsapana asehon'i Massah, ny rano izay mamonjy dia ny rano izay mivoaka avy amin'ny Vatolampin'ny lalana fahiny. Izany rano izany no mitsapa ary mamoka sokajy roa; ny iray ho amin'ny mariky ny bibidia ary ny iray hafa ho amin'ny tombo-kasen'Andriamanitra, araka ny asehon'ny tombo-kasen'Andriamanitra eo amin'ireo asandratra ho faneva, araka ny asehon'i Meribah.

Vita ny tempoly talohan'ny didy fahatelo navoakan'i Artaxerxes, ka izany no manaporofa fa ny tempoly Millerita izay naorin'i Kristy nandritra ny 46 taona, hatramin'ny 1798 ka hatramin'ny 1844, dia vita talohan'ny anjely fahatelo, izay asehon'ny fahatongavan'ny didy fahatelo. Ny iray hetsy sy efatra alina sy efatra arivo dia asiana tombo-kase mialoha indrindra ny lalan'ny Alahady, izay amin'izany no anandratana azy ho fanatitra faneva amin'ny voaloham-bokatr'i Pentekosta, tahaka ny tamin'ny andro fahiny. Massa sy Meriba dia manondro ny fitsapana momba ny rano, izay asehon'ny hafatry ny Antso Mamatonalina ao amin'ny tantaran'ny anjely voalohany sy fahatelo.

Ny asan'ny fampiraisana ny maha-Andriamanitra amin'ny maha-olombelona dia aseho koa ho toy ny fampiraisana tempoly roa. Aseho koa izany ho toy ny fanambadiana, izay iarahan'ny lehilahy sy ny vehivavy, na tempoly vavy sy tempoly lahy, ka tonga nofo iray izy ireo. Nanorina ny tempolin'ny Millerita i Kristy mba hitondra azy ireo ho ao amin'ny Tempoliny any an-danitra, izay hahitany “fitsaharana,” izay aseho ao amin'ny tantaran'ny taona 1844 amin'ny alalan'ny Sabata andro fahafito.

Rehefa ampiharina eo anelanelan'ny fizahan-toetra fanokafana izay maneho fizahan-toetra telo koa ity fahatakarana an'i Massa sy Meribah amin'ny maha-fizahan-toetra fahefatra azy, ary arahina avy eo amin'ny lalàn'ny Alahady amin'ny maha-fizahan-toetra fahadimy sy fahenina azy—dia azonao atao ny mahita, nefa raha vonona ny hahita ihany ianao, fa ny fizahan-toetra intelo sosona momba ny mana no fizahan-toetra voalohany, ary manaraka izany ny fizahan-toetra iray izay mialoha ilay fizahan-toetra fahatelo miendrika roa sosona momba ny zanak'omby volamena nataon'i Arona. Massa sy Meribah dia aseho miaraka, satria ao amin'ny hafatry ny anjely faharoa ihany no ahitana “fampitomboana” ara-paminaniana. Ny fizahan-toetra telo voalohany momba ny mana no hafatry ny anjely voalohany. Ny fizahan-toetra tao Massa sy Meribah no hafatry ny anjely faharoa, ary ny fikomian'i Arona no hafatry ny anjely fahatelo.

Ny fizahan-toetra fahadimy dia ny fizahan-toetra momba ny zanak'omby volamena nataon'i Arona, izay manomboka amin'ny fisehoan'ny fanompoan-tsampy, raha nihevitra ireo mpikomy fa miafina amin'Andriamanitra ny fikomiany mibaribary.

Ary rehefa hitan'ny olona fa ela i Mosesy vao nidina avy tany an-tendrombohitra, dia nivory hankeo amin'i Arona ny olona ka nanao taminy hoe: Mitsangàna, manaova andriamanitra ho anay, izay hitarika eo alohanay; fa ity Mosesy ity, ilay lehilahy izay nitondra antsika niakatra avy tany amin'ny tany Egypta, dia tsy fantatray izay nanjo azy. Ary hoy Arona taminy: Esory ny kavina volamena izay eo amin'ny sofin'ny vadinareo sy ny zanakalahinareo ary ny zanakavavinareo, ka ento atỳ amiko. Dia nesorin'ny olona rehetra ny kavina volamena izay teo amin'ny sofiny ka nentiny tany amin'i Arona. Ary noraisiny teny an-tànany izany, dia noforoniny tamin'ny famaky sokitra izany, rehefa nataony zanak'omby anidina; ary hoy izy ireo: Ireo no andriamanitrao, ry Isiraely, izay nitondra anao niakatra avy tany amin'ny tany Egypta. Ary rehefa hitan'i Arona izany, dia nanorina alitara teo anoloany izy; ary Arona dia nanao antso avo ka nanao hoe: Rahampitso dia fety ho an'i Jehovah.

Dia nifoha maraina koa izy ireo tamin'ny ampitso, ka nanolotra fanatitra dorana sy nitondra fanati-pihavanana; ary ny olona nipetraka hihinana sy hisotro, dia nitsangana hifaly. Eksodosy 32:1–6.

Ang ikaanim na pagsubok ay ang ikalawang bahagi ng paghihimagsik tungkol sa ginintuang guya, nang bumalik si Moises mula sa pagtanggap ng Sampung Utos. Nagtanong si Moises, “Sino ang kakampi ng Panginoon?” ang nakararami ay nanatiling walang-kibo o nakiisa sa mga sumasamba sa diyus-diyosan, na hayagang nagpapamalas ng gayunding paghihimagsik sa harapan ng tagapamagitan.

Ny fitsapana fahadimy sy fahenina dia mazava fa manondro ara-tandindona sy mifanaraka amin'ny lalàn'ny Alahady. Elia teo an-Tendrombohitra Karmela dia mametraka fanontaniana mitovy amin'izay nataon'i Mosesy. Ny hoe: Fidio anio izay hotompoinareo, dia manondro ny fitsapan'ny lalàn'ny Alahady. Ny tandindon'ilay fitsapana momba ny sarin'ny bibidia dia manondro ny lalàn'ny Alahady. Ny fizarazarana ny Levita ao amin'ny tantaran'i Arona sy ny fizarazarana ny foko roa ambin'ny folo ao amin'ny tantaran'ireo zanak'omby volamena roa nataon'i Jeroboama, dia mampahafantatra ny fisarahan'ny hendry sy ny adala eo amin'ny lalàn'ny Alahady. Ny Laodiseana dia ireo virijina adala, araka ny ambaran-dRahavavy White, ka noho izany ny

fisarahan'ny virijina eo amin'ny lalàn'ny Alahady dia ny fisarahan'ny Laodiseana sy ny Filadelfiana. Ny fitsapana fahadimy sy fahenina, izay fitsapana tokana misy lafy roa, dia mifanaraka amin'ny lalàn'ny Alahady, izay midika fa mifanaraka amin'ny 1863 sy Kadesy izy ireo.

Ny toko faha-roa amby telopolo sy faha-telo amby telopolo ao amin'ny Eksodosy dia tanteraka amin'io andro iray io ihany, ora vitsy monja no mampisaraka azy, ary izany andro izany dia tandindon'ny taona 1863 sy an'i Kadesy. Ao amin'ny toko faha-telo amby telopolo, Mosesy dia mangataka hahita ny voninahitr'Andriamanitra. Koa dia hitantsika i Mosesy, ao amin'ny fihantsiana fahadimy sy fahenina, ovaina ho ilay iray hetsy sy efatra arivo amby efatra alina. Io Mosesy io ihany koa no ao Kadesy, mikapoka ny Vatolampy fanindroany, ka amin'izany dia misolo tena sokajy iray izay potipotehin'ilay Vatolampy izay nolavin'izy ireo hianjerana. Hafatra io Vatolampy io, ary noho izany dia misy tandindona roa momba an'i Mosesy ao Kadesy, ny iray maneho ny voninahitr'Andriamanitra ary ny iray kosa mandà ny Vatolampy.

“Aoka izay mitsangana ho mpiambina napetrak'Andriamanitra eo amin'ny mandan'i Ziona ho lehilahy mahatazana ny loza mialoha ny vahoaka,—lehilahy mahay manavaka ny marina sy ny fahadisoana, ny fahamarinana sy ny tsi-fahamarinana.”

“Tonga ny fampitandremana: Tsy misy na inona na inona avela hiditra izay hampikorontana ny fanorenan'ny finoana izay efa nanorenantsika hatramin'ny nahatongavan'ny hafatra tamin'ny 1842, 1843, ary 1844. Tao anatin'ity hafatra ity aho, ary hatramin'izay dia nijoro teo anatrehan'izao tontolo izao, nahatoky tamin'ny fahazavana izay nomen'Andriamanitra antsika. Tsy mikasa ny hanala ny tongotray hiala eo amin'ilay sehatra izay nametrahana azy izahay, raha nitady ny Tompo isan'andro tamin'ny vavaka mafana fo, nitady fahazavana. Heverinareo va fa hahafoy ny fahazavana izay nomen'Andriamanitra ahy aho? Ho tahaka ny Vatolampin'ny Mandrakizay izany. Izy no nitarika ahy hatramin'ny nanomezana azy.” Review and Herald, 14 Aprily 1903.

Ny iray amin'ireo tandindon'i “Mosesy tao Kadesy” dia ny fikapohany ny Vatolampy tamin'ny tsorakazo, tandindon'ny fahefana. Tamin'ny voalohany dia ny fahefan'Andriamanitra izany, ary tamin'ny fanindroany kosa dia ny fahefan'olombelona. Ny antokon'olona asehon'i Mosesy tamin'ilay Kadesy faharoa dia aseho ho ireo mpimamo ao Efraima, izay mampiasa ny fahefany ara-teolojika (tsorakazo) hamelezana ny hafatry ny ranonorana farany, dia ny hafatry ny lalana fahiny tamin'ny 1840 ka hatramin'ny 1844.

“Ny hafatra rehetra nomena tamin'ny taona 1840–1844 dia tsy maintsy hatao hery miasa ankehitriny, fa maro ny olona no very ny fitarihana azy. Ny hafatra dia tsy maintsy ho tonga any amin'ny fiangonana rehetra.

Hoy Kristy nanao hoe: “Sambatra ny masonareo, fa mahita; ary ny sofinareo, fa mandre. Fa lazaiko aminareo marina tokoa: maro ny mpaminany sy ny olo-marina no naniry hahita izay hitanareo, nefa tsy nahita; ary handre izay renareo, nefa tsy nandre” [Matio 13:16, 17]. Sambatra ny maso izay nahita ireo zavatra izay hita tamin'ny taona 1843 sy 1844.

“Ny hafatra dia efa nomena. Ary tsy tokony hisy hataka andro amin’ny famerenana izany hafatra izany, fa tanteraka ny famantarana ny andro; tsy maintsy vita ny asa famaranana. Asa lehibe no hotanterahina ao anatin’ny fotoana fohy. Tsy ho ela dia hisy hafatra homena araka ny fanendren’Andriamanitra, izay hitombo ho antso mafy. Dia hijoro amin’ny anjarany Daniela, mba hanome ny fijoroany vavolombelona.” Manuscript Releases, volume 21, 437.

Ny fitsapana voalohany ny mana dia fitsapana telo. Ny farany amin’ireo fitsapana folo dia ny fitsapan’ily anjely fahatelo. Samy maneho ny “fitsaharana” ho tandindon’ny fitsapana na ny voalohany na ny farany. Ny fitsapana voalohany dia fitsapana telo, maneho ily anjely voalohany izay arahin’ily anjely faharoa; fa ny fitsapana fahefatra kosa, izay anehoana ny fanisiana toambo-kase sy ny fanandratana ho faneva, dia asehon’i Massa sy Meriba. Ilay anjely fahatelo, izay asehon’ny fitsapana fahadimy sy fahenina, no fitsapana fahatelo, izay nanaraka ny fitsapana faharoa tao Massa sy Meriba sy ny fitsapana voalohany ny mana.

Ny fihantsiana tao Tabera voasoritra ao amin’ny Nomery 11:1–3 no fitsapana fahafito. Ny andininy mampiditra ily fitsapana mirehitra ny finoana asehon’ny hoe “Tabera,” izay midika hoe ‘toerana may,’ dia ialohavan’ny andininy manamarika ny fivezivezen’ny vahoakan’Andriamanitra namakivaky ny efitra. Ny tsy faharetana naseho tao amin’ny toko fahafolo dia ampitahaina amin’ily efatra arivo amby efatra alina sy iray hetsy izay manaraka ny Zanak’ondry na aiza na aiza alehany. Ireo no manana ny faharetan’ny olona masina; nefa ny Isiraely fahiny kosa dia naneho tsy faharetana tao amin’ny toko fahafolo, izay nitarika ho amin’ny fizahan-toetra mirehitra nahazo azy tao amin’ny toko fahiraika ambin’ny folo.

Dia niainga niala tao amin’ny tendrombohitry ny Tompo ka nandeha lalan-kateloana; ary ny fiaran’ny faneken’ny Tompo no nandeha teo alohany tamin’izany lalana kateloana izany mba hitady fitoerana fitsaharana ho azy. Ary ny rahon’ny Tompo dia teo amboniny nony antoandro, rehefa niala tamin’ny toby izy. Ary rehefa niainga ny fiara, dia hoy Mosesy: Mitsangàna, Jehovah ô, ary aoka hiparitaka ny fahavalonao; ary aoka handositra eo anatrehanao izay mankahala Anao. Ary rehefa nitsahatra izy, dia hoy izy: Miverena, Jehovah ô, ho amin’ny alinalina maro amin’ny Isiraely. Nomery 10:33–36.

Ny andininy manaraka dia mampiditra ny fikomian’i Tabera.

Ary raha nitaraina ny olona, dia tsy sitrak’i Jehovah izany; ary ren’i Jehovah izany; ka nirehitra ny fahatezerany; ary nirehitra teo aminy ny afon’i Jehovah ka nandany izay teo amin’ny faran’ny toby. Dia nitaraina tamin’i Mosesy ny olona; ary raha nivavaka tamin’i Jehovah Mosesy, dia maty ny afo. Ary ny anaran’izany tany izany dia nataony hoe Tabera; satria nirehitra teo aminy ny afon’i Jehovah. Nomery 11:1–3.

Ny fihantsiana izay nanaraka ny fanehoana ny afo dia ny faniriana hanina misy nofo, ary io no fitsapana fahavalo. Hita ao amin’ny Nomery 11:4–34 izany. Ny fitarainana tao Tabera dia maneho ny toetra ambony efa simba, ny tsy faharetana; ary ny fikomiana avy amin’ny filàn-dratsy haniry ny vilan-kenan’i Egypta dia maneho ny toetra ambany. Ny afo dia maneho ny fanadiovana amin’ny afo ataon’ny Iraky ny Fanekena ao amin’ny Malakia toko fahatelo, fa ara-paminaniana Tabera dia midika hoe toerana mirehitra, ary ny toerana mirehitra ao amin’ny Tenin’Andriamanitra

ara-paminaniana dia hita ao amin'ny Malakia telo, izay ahariharin'ny afo kilasy tsy manam-paharetana voatendry hodiofina, sy kilasy manam-paharetana izay diofina ho fanatitra asandraatra.

Ireo izay asehon'i Mosesy ao amin'ilay fitsapana roa sosona momba ny toetra ambony sy ambany an'i Tabera dia ireo iray hetsy sy efatra arivo amby efatra alina izay efa niorina mafy ao amin'ny fahamarinana, na ara-tsaina izany na ara-panahy. Ny saina dia mamantatra ny toetra ambony ary ara-panahy dia maneho ny firaisan'ny maha-Andriamanitra amin'ny maha-olombelona. Ny maha-Andriamanitra dia tsy afaka mitambatra amin'ny maha-olombelona raha tsy efa nohomboana tamin'ny hazo fijaliana sy maty ny toetra ambany. Ny fiorenana mafy ao amin'ny fahamarinana, na ara-tsaina na ara-panahy, dia maneho ny fanandramana amin'ny fanombohana tombokase. Ny afon'i Tabera dia maneho ny fisarahana farany ny vary sy ny tsimparifary ao amin'ny asan'i Kristy amin'ny fananganana ny tempolin'ireo iray hetsy sy efatra arivo amby efatra alina.

Ny fizahan-toetra fahasivy dia ny fikomian'i Miriama sy Arona hita ao amin'ny Nomery 12. Tsy hafa loatra amin'ny fihantsiana nataon'i Kora, Datana ary Abirama, na ny tany Minneapolis tamin'ny taona 1888, izany fihantsiana izany. Tsy ny fandavana ny hafatr'Andriamanitra fotsiny no olana, fa ny fandavana koa ny safidin'Andriamanitra momba ny fitarihana.

Ny fanamelohana ireo mpitondra izay mandà tsy ny hafatra ihany, fa ny iraka mitondra izany koa, no mialoha ny fitsapana fahafolo. Miseho ho mpivadi-pinoana ny fitarihana mialoha indrindra ny lalàn'ny Alahady, izay fitsapana fahafolo. Mifanaraka amin'ny hazo fijaliana ny lalàn'ny Alahady, ary teny an-dalana ho amin'ny hazo fijaliana, izay ny lalàn'ny Alahady, dia nifidy an'i Barabasy ny fitarihana, dia Kristy sandoka, fa ny hoe “bar” dia midika hoe ‘zanaky ny’, ary ny “abba” dia midika hoe ‘ray.’ Eo am-panatonana ny hazo fijaliana (ny lalàn'ny Alahady) na Kadesy, dia miseho amin'ny endriny feno ny fivadiham-pinoan'ny fitarihana amin'ny fifidianana Kristy hosoka ary koa amin'ny filazana mivantana amin'ny manam-pahefana sivily fa tsy manana mpanjaka izy ireo afa-tsy Kaisara.

Ny fitsapana fahafito, fahavalo ary fahasivy dia manondro ny fizotry ny fanisiana tombo-kase, nefa ny fanoharana ampiasaina dia ny amin'ireo virijina adala. Ny fitsapana fahafolo amin'ireo dia ny fikomiana voalohany tao Kadesy, izay maneho an'ohatra ny taona 1863. Hatramin'ny 1846 dia nentina nankany Sinay ny Hebreo mba handray ny Lalàna. Ny vato fisaka roa misy ny Didy Folo dia tandindon'ny fifandraisan'ny faneken'Andriamanitra amin'i Isiraely fahiny ara-bakiteny, ary ny vato fisaka roan'i Habakoka kosa dia tandindon'ny fifandraisan'ny faneken'i Isiraely maoderina ara-panahy. Ny vato fisaka faharoa dia naseho tamin'ny 1850, ary tahaka ny nanaovan'i Isiraely fahiny voady hitandrina ny Lalàna, dia tamin'ny 1856 no nentina ny fitsapana farany, araka ny asehon'ny tandindon'ireo mpisafio izay namangy ny Tany Nampanantenaina. Ny hevitra ny maro izay niforona nandritra ireo fito taona hatramin'ny 1856 ka hatramin'ny 1863 dia ny hoe ny efitr'i Laodikia no toerana niriny hahafatesana.

Ny vanim-potoana 1844 ka hatramin'ny 1863 dia tandindonin'ny vanim-potoana izay manomboka amin'ny batista tao amin'ny Ranomasina Mena ary nifarana tamin'ny batista hafa tao amin'ny Reniranon'i Jordana, teo amin'ilay toerana iray ihany izay nahatonga an'i Jesosy ho Kristy, rehefa

nataon'i Jaona batisa Izy tatỳ aoriana. Ny batisa tao amin'ny Ranomasina Mena dia nanamarika fifandraisana amin'ny fanekena tamin'ny Isiraely fahiny. Izany fifandraisana izany dia natomboka tamin'ny fanambadiana izay niara-nanomboka tamin'izay koa dingam-pitsapana folo. Avy eo dia nentina ho any Sinay izy ireo ka nampanantena hitandrina ny lalàny, nefa tsy nanao izany, ary avy eo dia tsy nahomby tamin'ny fitsapana fahafolo sy farany tamin'ily fikomiana voalohany tao Kadesy. Rehefa afaka ny efa-polo taona, ary taorian'ily fikomiana faharoa sady lehibe kokoa tao Kadesy, dia niditra tao amin'ny Tany Nampanantenaina izy ireo tamin'ny nanaovana batisa azy tao amin'ny Reniranon'i Jordana.

Ny dingana famantarana rehetra momba ny batisa dia mifamatotra amin'ny fanekena. Ny tantaran'ny omega sy ny Kadesy faharoa dia mifanaraka amin'ny tantaran'ny Kadesy voalohany sy ny alpha. Ny fikomian'i Mosesy amin'ny omega dia lehibe lavitra noho ny fikomian'ny firenena iray manontolo tamin'ny fikomiana alpha tao Kadesy. Ny omega dia lehibe hatrany. Ireo fikomiana roa ireo miaraka dia maneho ny fikomian'ireo nianatra sy tsy nianatra ao amin'i Isaia, izay mandà ny hiditra ao amin'ny fitsaharan'ny hafatry ny orana farany.

Batisa telo (Ranomasina Mena, Reniranon'i Jordana ary Reniranon'i Jordana), ny voalohany an'i Mosesy ary ny farany an'i Kristy, koa Mosesy no alfa ary Kristy no omega. Ny litera eo anelanelan'ny litera voalohany sy ny litera faharoa amby roapolon'ny abidy hebreo, dia ny litera fahatelo ambin'ny folo, rehefa ampikambana ka manaraka ny litera voalohany, ary avy eo izany dia ampikambana amin'ny litera farany sy faharoa amby roapolo, dia mamorona ny teny hebreo hoe “fahamarinana.” Ny batisa afovoany dia ny Reniranon'i Jordana sy Kadesy. Ny batisa voalohany tao amin'ny Ranomasina Mena dia narahin'ny batisa tao Jordana. Kanefa ny batisa voalohany tao Jordana dia nahemotra efapolo taona mandra-pahatongan'ny fitsidihana faharoa tao Kadesy sy ny tena batisa tao Jordana. Ny batisa fahatelo, izay maneho ny fotoana fitsidihana ho an'ny Jiosy, dia efa tonga raha Kristy nanomboka ny asany hanamafy ny fanekena mandritra ny herinandro iray ho fahatanterahan'ny Daniela toko fahasivy sy andininy faha-roapolo amby fito, ary izany no ora fitsarana ho an'ny Isiraely fahiny.

Ny batisa voalohany teo amin'ny Ranomasina Mena dia ny hafatry ny anjely voalohany, ary ny fitsidihana roa tao Kadesy dia maneho “fampitomboana ho roa heny”, satria tamin'ny fitsidihana voalohany tao Kadesy sy teo amin'ny Reniranon'i Jordana no isehoan'ny fikomian'ny vahoakan'ny faneken'Andriamanitra, ary tamin'ny Kadesy faharoa no ahariharin'ny fikomian'ny mpitarika. Kadesy sy ireo fitsidihana roa ireo dia maneho fampitomboana ho roa heny ny hafatry ny anjely faharoa, izay isehoan'ny sokajy roa, ary ireo sokajy roa ireo dia samy aseho amin'ny olom-pirenena sy amin'ny mpitarika koa. Ny batisan'i Kristy dia ny hafatry ny anjely fahatelo, rehefa sarahina ny vary sy ny tsimparifary, tahaka ny nanasarahana ny Isiraely fahiny tamin'ily ampakarina kristiana izay nofadian'i Kristy tamin'ny ora fitsaran'i Isiraely fahiny.

Ny vanim-potoana 1844 ka hatramin'ny 1863 dia ny Ranomasina Mena ka hatramin'ny fikomiana voalohany tao Kadesy. Ny 1844 no fiampitana ny Ranomasina Mena, ny 1846 no mana, tandindon'ny fitsapana momba ny Sabata izay nolalovan'ny Whites tamim-pahombiazana tamin'ny 1846 rehefa nivady izy ireo. Tamin'ny 1849 dia naninjitra ny tanany fanindroany ny Tompo mba hanangona ny olony. Efa nanangona azy ireo Izy nandritra ny hafatry ny anjely

voalohany, fony tonga teo amin'ny tantara ny voalohan'ireo takelak'i Habakoka, ary ny takelaka faharoa dia natao ho amin'izany tanjona izany ihany.

Ny tabilao omega tamin'ny 1850 dia natao mba hanangona sy hizaha toetra, fa izany indrindra no nataon'ny tabilao alpha tamin'ny 1843. Ny anjely voalohany dia nanana tabilao, ary ny anjely fahatelo koa dia nanana tabilao, fa ny voalohany no alpha ary ny fahatelo no omega. Ireo “tabilao roa” dia mariky ny lalana an'ny anjely voalohany sy fahatelo—fa tsy an'ny faharoa. Ny vanim-potoana ara-paminaniana an'ireo “tabilao” dia manomboka amin'ny tabilao misy fahadisoana ary mifarana amin'ny tabilao tsy misy fahadisoana. Ny tantara eo anelanelan'ireo tabilao roa ireo dia ny tantaran'ny anjely faharoa, izay anilika ny tabilao mandra-pahatongan'ny 1850.

Rehefa nifarana tamin'ny 19 Aprily 1844 ny taona 1843, dia natsahatra ny fampiasana ny tabilao 1843 satria diso no nanehoany mialoha ny taona 1843 tamin'izany. Hatramin'ny 19 Aprily 1844 ka hatramin'ny 1850 dia tsy nisy ny tabilan'i Habakoka. Ao amin'ny tantaran'ilay anjely faharoa, dia tsy nisy tabilao ary—Babylona dia lavo. Ny alfa dia tabilao, ny omega dia tabilao, ary ny eo afovoany dia ny fahalavoan'i Babylona; tandindon'ny fikomiana izay mifandray amin'ilay vanim-potoana izay tsy nisy tabilao. Ny vanim-potoana ara-tantaran'ny tabilan'i Habakoka dia mitondra ny sonian'ny fahamarinana.

Ny taona 1850 dia natao tandindon'i Sinai sy ny fanomezana ny Lalàna. Izany zava-nitranga izany dia nofahatsiahivina tamin'ny Pentekosta, tamin'izay nanandratana mofo roa fanatitra ahetsiketsika. Ny fizotran'ny fanandratana ireo mofo fanatitra ahetsiketsika dia asehon'ny fanontana sy fampiroboroboana ilay tabilao tamin'ny volana Mey 1842, ary ny tantaran'ny taona 1849, rehefa nomanina ny tabilao faharoa, sy 1850, rehefa efa azo nampiasaina izany. Io fe-potoana io dia aseho ao amin'ny tsipik'i Kristy ho ireo dimampolo andro hatramin'ny nitsanganany tamin'ny maty ka hatramin'ny Pentekosta, dia fe-potoana iray voazarazara ho efapolo andro arahina folo.

Tamin'ny taona 1849 dia naninjitra ny tanany fanindroany Kristy, ary tamin'ny 1850 dia azo ny takelaka faharoan'i Habakoka, ka nandroso ny fizahan-toetra nitarika ho any Kadesy. Tamin'ny 1856 dia tonga ny farany tamin'ireo fizahan-toetra folo nahazo ny Isiraely fahiny, raha navoaka tao amin'ny gazetibokin'ny hetsika ny fahazavana vaovao momba ny fanambarana ara-paminaniana fototra napetrak'i Miller. Nandritra ny roa arivo sy dimy zato amby roapolo andro ara-paminaniana, hatramin'ny 1856 ka hatramin'ny 1863, dia niditra hitsikilo ny tany ireo mpitsikilo. Tamin'ny 1863 dia nifidy mpitarika vaovao izy ireo mba hampody azy hiverina any Egypta.

Hohizana ao amin'ny lahatsoratra manaraka ireo fahamarinana ireo.

“Tao amin'ny fahitana nomena ahy tany Bordoville, Vermont, ny 10 Desambra 1871, dia naseho tamiko fa tena sarotra tokoa ny toerana nisy ny vadiko. Nisy faneren'ny ahiahy sy ny asa nanindry azy. Ny rahalahiny teo amin'ny asa fanompoana dia tsy nitondra ireo enta-mavesatra ireo, ary tsy nankasitraka ny asany izy ireo. Ny fanerena tsy an-kijanona nanjo azy dia nandany ny heriny ara-tsaina sy ara-batana. Naseho tamiko fa ny fifandraisany

tamin'ny vahoakan'Andriamanitra dia nitovy, amin'ny lafiny sasany, tamin'ny an'i Mosesy tamin'ny Isiraely. Nisy ireo mpimonomonona nanohitra an'i Mosesy, tamin'ny fotoan-tsarotra, ary nisy koa ireo mpimonomonona nanohitra azy.” Testimonies, boky faha-3, 85.